

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1938 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående revision av lagstiftningen om delning av jord å landet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 289, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Holmbäck* och förste vice talmannen *Jeppsson* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en allmän revision av jorddelningslagstiftningen i fråga om landsbygden och framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka denna revision kunde giva anledning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av lantmäteristyrelsen. Det i anledning härav inkomna yttrandet samt protokollsutdrag, innehållande särskilt uttalande av en av styrelsens ledamöter, finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande. Styrelsen har vidare tillställt utskottet två i yttrandet omnämnda tablåer. Den ena av dessa utvisar skiftesverksamhetens omfattning samt lantmäteri- arvoden för laga skiften och annan lantmäteriverksamhet i hela riket åren 1915—1921 samt 1928—1936. Ur denna tablå må följande uppgifter anföras:

Å r	Avslutade laga skiften						Övrig lantmäteri- verksamhet	
	antal förrätt- ningar	skiftad areal i hektar		antal ägotlotter	lantmäteri- arvode		lantmäteri- arvode	
		inrös- nings- jord	avrös- nings- jord		kronor	i % av summa lant- mäteri- arvode	kronor	i % av summa lant- mäteri- arvode
Medeltal 1915—1919	1,464	—	—	—	553,924	50.1	550,638	49.9
» 1928.....	610	8,724	61,929	2,814	450,596	29.0	1,101,365	71.0
» 1934.....	558	8,408	65,312	2,674	514,487	23.2	1,701,334	76.8
» 1935.....	464	6,631	51,128	2,741	427,964	19.3	1,791,015	80.7
» 1936.....	455	7,172	53,013	1,978	397,149	17.5	1,873,196	82.5

Den andra av de utskottet tillställda tabläerna innehåller uppgifter för de olika länen om antalet avslutade laga skiften och lantmätares arvoden för dessa, avseende åren 1928—1936.

Efter långvariga och omfattande utredningar framlade Kungl. Maj:t vid 1926 års riksdag proposition (nr 38) med förslag till bland annat lag om delning av jord å landet. I frågan väcktes inom riksdagen åtskilliga motioner. Frågan behandlades av första särskilda utskottet, som i avgivet utlåtande (nr 1) tillstyrkte bifall till propositionen med vissa ändringar. Vid utskottets utlåtande funnos fogade tjugu reservationer. Utskottets förslag godkändes i huvudsak av riksdagen. Beträffande vissa paragrafer stannade kamrarna emellertid i olika beslut. Sedan utskottet avgivit sammanjämningsmemorial (nr 4), biföll riksdagen vad däri hemställts.

Lag i ämnet utfärdades den 18 juni 1926 (S. F. S. nr 326) men har sedermera vid flera tillfällen i särskilda hänseenden ändrats. Lagen innehåller under olika avdelningar bestämmelser om laga skifte, om avstyckning, om andra lantmäteriförrättningar samt om domstolar och rättegång i jorddelningsmål, fastställelse av jorddelningsförrättning ävensom rättelse i fastställt skifte.

En utförlig redogörelse för förarbetena till och tillkomsten av 1926 års lagstiftning om delning av jord å landet har lämnats i en uppsats av nuvarande justitierådet G. Grefberg i Nytt juridiskt arkiv, avd. II, årg. 1926 sid. 157—880 samt årg. 1927 sid. 1—92.

I den nu föreliggande motionen hava åberopats vissa uppsatser av professorn i skifteslära vid Tekniska högskolan K. D. Myrbeck. Uppsatserna finnas intagna i Hushållningssällskapens tidskrift 1937 sid. 1—11 ävensom tidskrifterna *Sunt Förnuft* 1937 sid. 99—100, 155—158, 191—192 och 221—222 samt *Skogen* 1937 sid. 438—440. En sammanfattning av de i *Sunt Förnuft* intagna uppsatserna återfinnes i samma tidskrift 1937 sid. 315—317.

I *Svensk lantmäteritidskrift* 1938 häftet 1 sid. 28—91 har redogjorts för en av sektionen för lantmäteri inom Tekniska högskolans studentkår anordnad diskussion om fastighetsbildningen på Sveriges landsbygd. Å sid. 93—98 i samma häfte av tidskriften hava vissa med detta ämne sammanhängande spörsmål behandlats.

Vid Det 5. nordiske Landmaalermøde i Köpenhamn den 21—den 23 juni 1937 hölls ett föredrag över ämnet »Lantbruksekonomiska faktorer, vilka inverka på graderingen». Föredraget och de inlägg, som gjordes i en därå följande diskussion, äro tryckta i den över mötet utgivna berättelsen (sid. 137—160).

I anledning av att lantmäteristyrelsen i sitt yttrande hänvisat till ett av Högsta domstolen i dess helhet genom utslag den 4 februari 1938 avgjort mål vill utskottet här lämna vissa kompletterande uppgifter om detta utslag. Målet rörde giltigheten av en överlåtelse av på viss fastighet belöpande

andel i samfällad mark, vilken överlåtelse ägt rum efter ikraftträdandet av lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring (den 1 januari 1897). I utslaget har framhållits bland annat, att det visserligen under förarbetena till bland annat hemmansklyvningslagen ävensom nu gällande jorddelningslag förekommit uttalanden, enligt vilka försäljningar innefattande överlåtelse av hemman eller hemmansdel vid framtida delningsförrättning tillkommande ägolott i skogstrakt, som icke tidigare varit föremål för delning utan lämnats oskiftad mellan delägarna, skulle vara att betrakta såsom ogiltiga. Emellertid kunde nämnda uppfattning — om än beaktansvärda skäl kunde anföras till stöd för densamma — varken utan vidare härledas ur allmänna rättsgrundsatser eller anses hava kommit till uttryck i meddelade lagbud. I följd därav hade också under de senast förflutna fyra årtiondena, liksom tidigare, såväl i den landsdel, där ifrågakomma fastigheter vore belägna (Kopparbergs län), som även i andra delar av riket sådana överlåtelser förekommit i högst betydande utsträckning. Vid dessa förhållanden och då i övrigt icke ens uppgivits någon omständighet, på grund varav laga verkan kunde fränkännas den i målet ifrågavarande försäljningen, i vad denna vore föremål för tvist, fann Högsta domstolen försäljningen därutinnan skola bestå.

Det spörsmål, som genom detta utslag blivit avgjort, var under övervägande vid 1937 års riksdag. I en av herrar Persson i Undersvik och Nyblom väckt motion, II: 357, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan lagändring att det tydligt framginge, att köp gjorda efter den 1 januari 1897 av på viss fastighet (skattetal) belöpande andel i samfällad mark (särskilt skogsmark) icke ägde rättslig giltighet.

Första lagutskottet, som behandlade motionen, uttalade i sitt utlåtande nr 62 bland annat, att det icke föreläge någon anledning att genom den av motionärerna föreslagna lagstiftningen, vars verkningar icke kunde överblickas, föregripa högsta domstolens väntade avgöranden i vissa där anhängiga mål av ifrågavarande beskaffenhet. I utskottets utlåtande erinrades vidare om en av vattenfallsstyrelsen den 20 mars 1931 till Kungl. Maj:t avlåten skrivelse, i vilken framhållits, att jorddelningslagens bestämmelser lade hinder i vägen för vattenrättsförvärv, emedan de nödgade till inköp av markområden, av vilka en vattenrättsägare ej hade behov, samt ifrågasatts en lagändring därhän, att det skulle bli tillåtet att till särskild fastighet avstycka en fastighets andel i ett samfällt strömfäll. Det i skrivelsen — vilken överlämnats till lagberedningen — framförda detaljspörsmålet syntes utskottet nödvändiggöra ett ståndpunkttagande till den allmänna frågan om behandling av framdeles skeende andelsupplåtelse överhuvud. Jämväl sistnämnda fråga syntes böra ses icke blott ur jorddelningssynpunkt utan även ur allmän civilrättslig synpunkt, och den ansågs av utskottet med hänsyn till sin vittomfattande natur knappast kunna definitivt lösas förrän i samband med den blivande allmänna revisionen av jordabalkens regler om köp, byte och gåva av fast egendom jämte därmed sammanhörande rättsinstitut.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon åtgärd, och riksdagen biföll denna hemställan.

I förevarande sammanhang må erinras, att Kungl. Maj:t den 1 februari 1935 förordnat, att en eller två av lagberedningens ledamöter skulle utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken, samt att beredningen, sedan dess utredning angående revision av aktiebolagslagstiftningen slutförts, skulle övergå till behandling av frågan om en reform av jordabalken. I anledning av en vid 1936 års riksdag framställd interpellation angående lagberedningens arbete med jordabalksrevisionen anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, att det städse varit förutsatt, att arbetet skulle utföras i skilda etapper. Meningen vore att först utarbeta och framlägga förslag i de delar av ämnet, som anginge köp, byte och gåva samt inskrivning av rätt till fast egendom, till vilken avdelning hörde framför allt lagfarts- och inteckningslagstiftningen, ett område där en formell bearbetning till vinnande av större överskådlighet och reda syntes vara synnerligen önskvärd.

Vissa möjligheter att erhålla statsbidrag till täckande av de med jorddelningsförrättningar förenade kostnaderna finnas redan nu. Bestämmelser härom äro meddelade dels i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 295) angående villkor för erhållande av statsbidrag till förrättningar enligt lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 83/1935, dels ock i kungörelsen den 30 mars 1935 (nr 84) om statsbidrag till bestridande av förrättningskostnaderna vid vissa lantmäteriförrättningar inom Kopparbergs län. För budgetåret 1938/1939 har riksdagen till statsbidrag till jorddelningsförrättningar samt till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften anvisat förslagsanslag av sammanlagt 500,000 kronor (statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, punkterna 206 och 207; jordbruksutskottets utlåtande nr 1; riksdagens skrivelse nr 9).

Utskottet.

I den föreliggande motionen har hemställts om en allmän revision av lagstiftningen om delning av jord å landet. Motionärerna hava särskilt fäst uppmärksamheten på att den nu föreliggande möjligheten till omskifte hittills lämnats så gott som outnyttjad, vilket även bekräftats av lantmäteristyrelsen. Enligt motionärernas mening tydde mycket på att den viktigaste orsaken till jorddelningslagens ineffektivitet, när det gällde att åstadkomma önskvärda omskiften, låge i att laga skifte i dess nuvarande form vore en otymplig och verklighetsfrämmande procedur. I sådant hänseende hava framhållits bland annat olägenheterna av att skifte av sämjedelad jord måste ske i samma omständliga former som annat skifte, även om man från början vore inställd på att delningen skulle bibehållas.

Lantmäteristyrelsen har uttalat, att motionärernas omdöme om det nu tillämpade skiftesförfarandet icke syntes vara ogrundat. Genom jorddelnings-

lagen hade icke tagits det radikala steg mot ett efter moderna ekonomiska och tekniska förhållanden lämpat skiftesinstitut, som enligt vad man nu ganska allmänt insåge hade varit påkallat. Icke heller hade laga skifte gjorts snabbare och billigare, såsom avsett varit, utan tvärtom insnörts i ännu mera tyngande former än enligt skiftesstadgan. Jorddelningslagen hade därför enligt styrelsens mening icke kunnat stimulera till ökad skiftesverksamhet, utan snarare låge dess betydelse däri, att med stöd av densamma olämpliga delningar kunnat hindras. Styrelsen hade under det sedan några år inom styrelsen pågående arbetet med en framställning till Kungl. Maj:t om revision av jorddelningslagstiftningen övervägt flera möjligheter att göra laga skiften enklare och billigare. Styrelsen hölle emellertid icke för osannolikt, att genom en mera betydande omläggning av skiftesförfarandet i den av motionärerna antydda riktningen laga skiftens genomförande skulle i vissa fall kunna ännu mera underlättas. Möjligheten att i större omfattning åvägbringa behövliga omskiften komme enligt styrelsens uppfattning att framför allt bero på om villkoren för omskifte väsentligt uppmjukades och om staten på annat sätt än för närvarande gjorde det möjligt för delägarna att utvärda den starka ekonomiska påfrestning, som ett skifte alltid måste medföra.

I motionen har påpekats, att den däri åsyftade genomgripande revisionen av jorddelningslagstiftningen även skulle kunna avse ett samordnande av denna lagstiftning och de allmänna civilrättsliga reglerna om överlåtelse av fast egendom och om lagfart. Lantmäteristyrelsen har i anslutning härtill erinrat om det i redogörelsen här ovan omförmälda utslaget av Högsta domstolen, varigenom en efter den 1 januari 1897 skedd överlåtelse av en på viss fastighet belöpande andel i samfälld mark förklarats äga laga verkan, trots att den icke stätt i överensstämmelse med den vid tiden för överlåtelsen gällande jorddelningslagstiftningen. Enligt styrelsens mening hade efter meddelandet av detta utslag frågan om dylikt samordnande blivit så aktuell — åtminstone såvitt anginge de förhållanden, som berördes av utslaget — att omedelbara lagstiftningsåtgärder syntes vara av nöden till förekommande av en fullständigt okontrollerad fastighetsdelning vid sidan av de i lagen reglerade jorddelningsformerna.

I olika sammanhang har betonats, att ett väl anordnat skiftesförfarande bör utmärkas av snabbhet, ändamålsenlighet, rättssäkerhet och billighet. Av den i nu ifrågavarande ärende föreliggande utredningen torde framgå, att den lagstiftning i ämnet, som år 1926 antogs, i åtskilliga hänseenden icke motsvarat dessa anspråk. Lantmäteristyrelsen har haft sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande och har även, såsom ovan nämnts, igångsatt arbete med en framställning om revision av jorddelningslagstiftningen. Styrelsen har uttalat som sin avsikt att vid detta arbete taga under övervägande även det i motionen icke berörda spörsmålet om den trots nuvarande restriktiva bestämmelser alltjämt fortgående delningen av jordbruksfastigheter i allt mindre lotter.

Enligt utskottets mening tala starka skäl för att en revision av jorddelningslagstiftningen kommer till stånd. Därvid böra de synpunkter, som motionärerna framlagt, tagas under närmare överbägande. Givetvis bör man vid utredningen tillgodogöra sig de inom lantmäteristyrelsen verkställda förberedande undersökningarna rörande ett flertal hithörande frågor. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt spørsmålet om de åtgärder, som kunna vara påkallade för att befordra större skyndsamhet vid handläggningen av laga-skiftesförrättningar. I samband därmed kan måhända finnas nödvändigt att överbäga vissa jämkningar i den nuvarande lantmäteriororganisationen. Ytterligare torde vid utredningen böra undersökas, huruvida staten — utöver vad för närvarande sker — bör ekonomiskt bistå skiftesdelägare samt, därest så befinnes erforderligt, i vad mån och under vilka former ett sådant stöd bör lämnas. Det av lantmäteristyrelsen omnämnda, i Finland tillämpade förfarandet, att skifteskostnader förskotteras av statsverket för att sedan tillsammans med kronoutskylderna uttagas av delägarna under loppet av ett visst antal år, synes därvid förtjäna beaktande. I den mån vid utredningen blir fråga om samordnande av jorddelningslagstiftningen och vissa allmänna civilrättsliga regler torde utredningen böra bedrivas i samråd med lagberedningen.

De inom lantmäteristyrelsen igångsatta förberedelserna för revision av jorddelningslagstiftningen, vilka någon tid legat nere, hava nyligen, sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 11 februari 1938 för sagda ändamål medgivit förstärkning av styrelsens arbetskrafter, återupptagits. Flertalet av lantmäteristyrelsens ledamöter har ansett lämpligast, att detta arbete finge fortsättas och avslutas, innan frågan om revisionen överlämnades till särskilda sakkunniga. En av styrelsens ledamöter har däremot funnit det vara av synnerlig vikt, att sakkunniga snarast möjligt tillkallades för utredningens bedrivande. Enligt utskottets mening torde det icke vara påkallat, att riksdagen tager ställning till spørsmålet om den tidpunkt, då den fortsatta utredningen bör anförtros åt särskilda sakkunniga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allmän revision av lagstiftningen om delning av jord å landet, varvid jämväl därmed sammanhängande frågor böra beaktas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, till vilka denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 22 april 1938.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Tamm, P. Sandström, Heiding, Knut Petersson, Västberg*, Sten och Strand**;

från andra kammaren: herrar *Hage, Olovson, Skoglund, Pettersson i Hällbacken, Hallagård, Sandström i Härnösand, Hermansson och Barnekow**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *P. Sandström*.

Bilaga A.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom beslut den 4 februari 1938 har Kungl. Maj:t anbefallt lantmäteristyrelsen att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en inom riksdagens andra kammare av herrar Holmbäck och förste vice talmannen Jeppsson väckt motion, nr 289, angående revision av jorddelningslagstiftningen i fråga om landsbygden.

Till åtlydnad härav får lantmäteristyrelsen anföra.

Den ifrågavarande motionen innehåller kritik av det hittills tillämpade lagaskiftesförfarandet men utmynnar i en än mera vittgående hemställan eller, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en allmän revision av jorddelningslagstiftningen i fråga om landsbygden. Såsom grund för motionen åberopas vissa uppsatser av professorn i skifteslära vid Tekniska högskolan K. D. Myrbeck, vilka publicerats i bland annat »Hushållningssällskapens tidskrift» 1937 nr 1 samt tidskrifterna »Sunt Förnuft» 1937 nr 3—6 och »Skogen» 1937 nr 21, och av vilkas huvudsakliga innehåll Myrbeck gjort en sammanfattning, som intagits i motionen. Lantmäteristyrelsen har tagit del av dessa uppsatser och funnit dem innehålla beaktansvärda synpunkter men också överdrifter i flera avseenden. Särskilt må framhållas att författaren underskattat de möjligheter till åstadkommande av rättvist och lämpligt skifte, som den nuvarande jorddelningslagstiftningen trots sina påtagliga brister erbjuder vid en förständig tillämpning, liksom även de svårigheter som skulle möta vid realiserandet av författarens projekt i fråga om lagaskiftesprocedurens omorganisation — ej minst det nya värderingsförfarandet — och lantmäteriets omorganisation. Den i motionen intagna sammanfattningen förtjänar, om också de nuvarande förhållandena däri skildras i väl mörka färger, att allvarligt övervägas liksom även de uttalanden, som i anslutning därtill gjorts av motionärerna.

Vad motionärerna framför allt funnit anmärkningsvärt är Myrbecks konstaterande av, att den möjlighet till omskifte trots delägares bestridande av redan enskiftat eller laga skiftat skifteslag, som beretts genom stadgandena i 1 kap. 11 § jorddelningslagen, hittills lämnats så gott som outnyttjad. Lantmäteristyrelsen får med stöd av vunnen kännedom om förhållandena bestyrka, att så tyvärr är fallet, trots att, enligt vad under förarbetena till jorddelningslagen uttrönts och även sedermera av erfarenheten bekräftats, stort behov av omskifte obestriddigen förefinnes å många orter i landet såväl vad angår inägorna som kanske ej minst skogsmarken. Lantmäteristatistiken är icke så uppställd, att antalet omskiften enligt 1 kap. 11 § jorddelningslagen därur kan erhållas, enär alla slag av laga skiften däri sammanförts. I fråga om den totala lagaskiftesverksamheten ger däremot denna statistik klart besked, och får styrelsen i detta avseende hänvisa till härvid fogade, med ledning av de statistiska uppgifterna uppgjorda tvenne tablåer (Bil. A och B). Mest anmärkningsvärd är lantmäteriverksamhetens hastiga förskjutning från skiftesuppgifter till annan verksamhet. Medan, efter de debiterade arvodesbeloppen att döma, skiftesverksamheten ännu så sent som 1915—1919 utgjorde drygt hälften av lantmätarnas hela arbetsmängd, har denna verksamhet år 1936 sjunkit till endast 17.5 procent. Den absoluta nedgången i skiftesverksamheten är däremot ej så påfallande, vilket emellertid i ej

oväsentlig grad beror på de stora laga skiften av speciell art, som utförts och ännu pågå i Kopparbergs län. Uppenbart är att denna det svenska lantmäteriets en gång viktigaste uppgift för närvarande icke intar den plats och ägnas den uppmärksamhet, som den förtjänar.

Motionärerna dela Myrbecks åsikt, att den viktigaste orsaken till lagens ineffektivitet i avseende å åstadkommande av önskvärda omskiften ligger däri, att laga skifte i dess nuvarande form är en otymplig och ekonomiskt verklighetsfrämmande procedur. Denna åsikt torde icke vara ogrundad. Genom jorddelningslagen togs icke det radikala steg mot ett efter moderna ekonomiska och tekniska förhållanden lämpat skiftesinstitut, som, enligt vad man nu ganska allmänt inser, hade varit påkallat. Icke heller gjordes laga skifte snabbare och billigare, såsom avsett var, utan insnördes tvärtom i ännu mera tyngande former än enligt skiftesstadgan. Jorddelningslagen har därför icke kunnat stimulera till ökad skiftesverksamhet, utan snarare ligger dess betydelse däri, att med stöd av densamma olämpliga delningar kunnat hindras. Jorddelningslagen har vidare haft den betydelsen, att tillämpningen av densamma — framför allt av dess bestämmelser angående ägoegraderingen — tvingat till anläggande av kritiska synpunkter, i belysning av vilka den traditionella skiftesprocedurens brister framträtt skarpare än förr. Till denna större klarsyn har också bidragit den ekonomiska omvälvning på jordbrukets område, som ägt rum efter det grunddragen till jorddelningslagen huvudsakligen med 1866 års skiftesstadga såsom mönster utformades av skiftesstadgekommittén i dess betänkande av år 1911. Landsbygdens fortgående avfolkning, beroende i huvudsak på att de unga dragas till bättre betalda anställningar i industrien eller handeln eller andra näringsgrenar i städerna, har tvingat jordbrukarna till maskinell drift i största möjliga utsträckning och rationell hushållning framför allt med den numera dyrbara mänskliga arbetskraften. Även för jordbrukaren har nu tid blivit liktydig med pengar.

Vid tiden för skiftesstadgans tillkomst inskränkte sig allmänt jordbrukets fasta tekniska anordningar huvudsakligen till enkla byggnader, vägar och diken. Bygga ett timmerhus kunde så gott som varje bonde. Timmer fanns i skogen och representerade ej något större värde. Ägovägarna voro av enklaste slag. I inägorna inskränkte man sig vanligen till att dika på ömse sidor om vägbanan, vilken försågs med grus endast om den eljest skulle bli alltför ofarbar. Vägar genom skogsmark till där belägna odlingar ordnades så enkelt att stubbar och större stenar undanskaffades, varefter man tog sig fram så gott det gick. Dikena voro också vanligen av enkelt slag. Det nödiga arbetet med vägar och diken utfördes av gårdens folk på tider, då det ej hade annat att göra. Vidkommande skogsmarken ordnades vanligen vägfrågan så enkelt, att delägarna förbehöllo sig rätt att färdas över varandras skogskiften ävensom att taga nödiga vintervägar även över varandras inägor. Med hänsyn härtill är det ej så underligt, att de tekniska anordningarna kommo att spela en ganska underordnad roll i lagaskiftesproceduren, sådan den då utformades. Man kände sig ej bunden av dessa anordningar på samma sätt som nu. Man drog sig ej för att verkställa omfattande utflyttningar, och de ersättningar och statsbidrag, som därför uppbyros, voro även efter dåtida förhållanden högst obetydliga. Att befintliga väg- och dikessystem till följd av skiftet ofta måste omläggas eller jämkas funno sig delägarna utan vidare i såsom en naturlig sak. Arbetet härmed fick sedan verkställas i den mån tid blev därtill. Skiftesstadgan innehöll väl stadganden om att undantag av oskifto skulle göras för nödiga vägar men medgav ej rätt till ersättning för arbetet med desammas anläggande. Först genom en kungl. förordning den 29 januari 1850 medgavs, att då till följd av laga skifte ny väg för en eller flera skiftesdelägare bleve oundgänglig och den ej kunde försättas i erfor-

derligt skick utan så dryg kostnad i förhållande till de fördelar, som genom skiftet vunnes, att den skäligen kunde anses böra ensamt drabba den eller de delägare, för vilka vägen behövdes, kostnaden för vägens första anläggning finge i sammanhang med skiftet mellan samtliga delägare särskilt fördelas, på sätt som för bidrag till utflyttning vore stadgat; varemot med kostnaden för vägens framtida underhållande borde förhållas efter vad för enskilda by- och utfartsvägar i allmänhet vore förordnat. Denna förordning vittnar om en begynnande insikt om, att vägbyggandet borde vara en skifteslagets gemensamma angelägenhet. Den hade emellertid avseende endast å vägar till delägarnas nya skiften eller till utflyttad delägares tomtplats, icke å sådana ägovägar inom skiftena, som voro erforderliga för ägornas brukande. Sistnämnda vägar fingo de tillträdande delägarna anlägga på egen bekostnad. Även för nödiga avloppsdiken fick mark undantagas. Ersättning för upptagande av sådana eller för dikning över huvud taget kunde emellertid erhållas endast i den mån sådana arbeten voro erforderliga för uppodling av mark, som vid skiftet hänförts till odlingsmark, eller för undanröjande av brister i odling eller hävd å åker och äng — således icke för sådan omläggning av diken, som betingades av den nya skiftesläggningen. Äldre laga skiftesakter vittna för övrigt ganska samstämmade om, att likvidfrågorna av förrätningsmännen i samförstånd med delägarna behandlades mycket summariskt. Det var sålunda ej ovanligt att man enades om att kvitta alla ersättningar för bristande odling och hävd samt mistad ståndskog m. m. Man var rädd för kontanta utgifter och ville i möjligaste mån gardera sig mot sådana. Hellre tog man risken att få lägga ner förhållandevis mera arbete än andra delägare på jordens iståndsättande och förlora en del skog. I den mån den mänskliga arbetskraften blev dyrbarare och skogen steg i värde ökades emellertid betydelsen av och intresset för likviderna, och under senare delen av skiftesstadgans giltighetstid kommo de att intaga en alltmer dominerande ställning. Härtill bidrog också, att helt nya tekniska anordningar efterhand tillkommit såsom elektriska ledningar, vattenledningar m. m. vilka betinga avsevärda kostnader. Genom dylika anläggningar har också rörelsefriheten vid skiftesläggningen blivit mindre och framför allt ha utflyttningar försvårats. Till sistnämnda förhållande har också väsentligen bidragit användningen av nya byggnadsmaterial, särskilt betong.

Under förarbetena till jorddelningslagen ägnades stort intresse åt ägo-graderingen och likviderna samt det inbördes sammanhang dessa ha med varandra. I fråga om graderingen infördes vissa nyheter, som voro ägnade att medföra en rättvisare delning av jorden, och i anslutning därtill utbyggdes likvidsystemet. Den graderingsmetod, som föreskrevs, är emellertid i huvudsak densamma som förut tillämpats enligt skiftesstadgan. Varje ägostycke åsattes visst gradtal allt efter de särskilda ägostyckenas olika godhet. Vid gradtals åsättande får hänsyn icke tagas till tillfälliga omständigheter utan allenast till ägornas förhandenvarande naturliga beskaffenhet ur jordbruks-synpunkt och den behållna avkastning, som på grund härav med ändamåls-enlig skötsel under vanliga förhållanden kan påräknas. Varje ägofigur betraktas alltså såsom ett fristående värderingsobjekt, och det åsatta gradvärdet skall sedan utan möjlighet till justering lända till efterrättelse vid ägotilldelningen. Man insåg alltså icke, eller — kanske riktigare — man blundade för det förhållandet, att man här i själva verket rörde sig med en fiktion. Något sådant av andra omständigheter än dem, som kunna beaktas vid graderingen, oberoende värde finnes nämligen icke. Till belysande härav må anföras några exempel.

Vad angår avlägset från byn belägna inägor möter vid graderingen den stora svårigheten, att man ännu icke vet, hur skiftesläggningen kommer att

gestaltas. Man vet sålunda exempelvis icke, om ägan skall brukas från en gård i byn, som ligger på 5 kilometers avstånd, eller om någon delägare kommer att utflytta till den ifrågavarande inägotrakten. Att ägan för brukaren blir av betydligt större värde i det senare fallet än i det förra är uppenbart, då kostnaderna för de långa transportererna av gröda och gödsel samt arbetsfolk och maskiner väsentligt reducera den behållna avkastningen av ägan. Hur skall då ägan graderas? Ja, i de flesta fall torde nog förrättningsmännen åsätta ägan värde med hänsyn till den eventualitet, som synes dem mest sannolik. Men att man härvid lätt kan missräkna sig har erfarenheten givit vid handen. Vid graderingstillfället föreliggande hinder för att utflytta en delägare till den ifrågavarande ägotrakten kunna nämligen bli undanröjda, innan skiftesläggningen företages. En ny landsväg kan ha blivit byggd, som helt förändrat kommunikationsmöjligheterna, eller en delägare, som förut protesterat mot framställt förslag att han skulle utflyttas och icke rimligen kunnat tvingas därtill, ändrar mening, sedan han kommit underfund med, att ägotrakten åsatts låga gradvärden med hänsyn till de långa transportererna till och från byn, och begär vid skiftesläggningen att bli utflyttad, vilket icke kan nekas med hänsyn till den nytta för övriga delägare utflyttningen medför. Denne delägare skördar då en orätmätig vinst på andra delägars bekostnad, och på besvär däröver av annan delägare torde en ägodelningsrätt icke kunna underlåta att föreskriva ändring av graderingen, varigenom måhända försorakas omfattande rubbningar i skiftet. I högre eller mindre grad har man vanligen att räkna med sådan ovisshet i fråga om ägas avstånd från blivande brukningscentrum beträffande stora delar av skifteslagets mark.

Stundom kan en äga ha ett affektionsvärde, som är mångdubbelt större än det, som kommit till uttryck i det åsatta gradtalet. En delägare, som utflyttas från en vid sjö vackert belägen tomt till en ur jordbrukssynpunkt lika lämplig tomt, belägen en kilometer från sjön, kan därigenom åsamkas en förlust på tusentals kronor genom att gårdens saluvärde sjunker så mycket, sedan den mist sitt vackra läge, som utgjort en särskild lockelse för spekulanter. I jämförelse med en sådan förlust spela smärre oriktigheter i ägo-graderingen en mycket underordnad roll.

De tekniska anordningarnas betydelse för jordens värde har i allt högre grad framträtt särskilt i fråga om skogsmarken, där utdrivningsmöjligheterna spela en mycket stor roll. Sålunda kan numera genom anläggande av bilväg för virkets framforsling från en från flottled avlägset belägen skogstrakt värdet av virkesutbytet å denna trakt väsentligt stegras. Vid graderingen av en sådan trakt måste man därför veta, om vägen kommer till stånd eller icke. Möjlighet till avgörande före graderingen av denna fråga liksom även att efter delningsgrunden eller undantagsvis efter annan grund mellan delägarna fördela kostnaden för sådan väganläggning är också beredd genom stadgandena i 10 kap. 10 § jorddelningslagen. Det framtida underhållet av vägen däremot kan icke åläggas skifteslaget utan kommer att drabba endast dem, som genom skiftesläggningen komma att få nytta av vägen, och detta innebär uppenbarligen en orättvisa, därest icke denna faktor medräknats vid gradvärdenas åsättande, vilket ju emellertid är möjligt att göra i detta fall. Beträffande vägar, som beslutas först i samband med skiftesläggningen, exempelvis väg till en utflyttad delägars blivande tomtplats, är det däremot icke möjligt att genom sänkning av gradvärdena eller på annat sätt gottgöra denne delägare för vägens framtida underhåll, vilket många gånger kan försorsaka ansevärliga utgifter. I detta avseende kvarstår alltså jorddelningslagen på samma åtminstone numera ekonomiskt oförsvarbara ståndpunkt, som kommit till uttryck i ovanberörda 1850 års förordning. Vidare är att märka att förrättningsmännen obligatoriskt allenast ha att bestämma tid, inom vilken väg-

arbete skall vara slutfört, samt den grund, efter vilken delägarna skola taga del i anläggningskostnaden. Endast där delägare det yrkar, åligger det förrättningsmännen att upprätta plan och kostnadsförslag för vägbyggnaden samt mellan delägarna fördela kostnaderna för vägnarnas byggande. Enligt förarbetena har denna anordning motiverats med att förrättningslantmätaren kanske ej alltid ägde nödig kompetens i fråga om vägbyggnader. Ifrågasättes att andra än skiftesdelägarna skola deltaga i byggande av väg, varom här är fråga, får vägen ej upptagas i planen eller kostnadsförslaget. För sådant fall stadgas, att i den kostnad, som vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar på landet kan komma att påföras delägare i skifteslaget för byggande av väg, samtliga skiftesdelägare skola taga del efter delningsgrunden, där ej annorlunda blivit vid skiftet bestämt. Man räknar alltså vid ägograderingen och skiftesläggningen med den blivande vägen såsom en realitet, ehuru någon garanti icke finnes för att beslut om vägens anläggning kommer att fattas vid den blivande förrättningen enligt enskilda väglagen.

Vad angår dikningsföretag i samband med laga skifte har i jorddelningslagen endast gjorts en obetydlig ansats att ordna denna fråga på ett rationellt sätt. I 10 kap. 10 § sista stycket stadgas sålunda bland annat att, där vid skifte utmål för avloppsdike undantages, det åligger förrättningsmännen att, där dikningsföretaget ej prövas vara av sådan beskaffenhet, att annan än skiftesdelägare därav beröres, om delägare det åskar, upprätta plan och kostnadsförslag för dikningsarbetets utförande. Orsaken till att frågan gjorts beroende av yrkande från deläggarens sida har enligt förarbetena även i detta fall varit, att visshet ej kunde anses föreligga att förrättningslantmätaren innehade nödig kompetens. Planen och kostnadsförslaget ha ej tillerkänts för delägarna bindande verkan, varför, om delägarna icke kunna enas om arbetenas utförande, de måste anlita den utväg, som anvisas av vattenlagen. Kan dikningsföretaget beröra annan än skiftesdelägare, få förrättningsmännen ej befatta sig med uppgörande av plan eller kostnadsförslag. Att ägograderingen å en vattensjuk för avdikning lämpad ägotrakt har ett så intimt samband med frågan om möjligheterna för torrläggningen och kostnaderna därför, att den helt enkelt icke kan med något anspråk på tillförlitlighet ske utan kändedom om de nämnda faktorerna, synes icke ha tillbörligen beaktats.

Vad här anförts angående behandlingen av väg- och dikesfrågorna i samband med laga skifte vittnar oförtydligt om, att lagstiftaren rört sig på ett område, där stora svårigheter mött att få förrättningsåtgärderna att på erforderligt sätt gripa in i och betinga varandra. Man har nöjt sig med att så gott sig göra låtit kringgå svårigheterna och icke velat gripa sig an med en rationell lösning av problemen. Det riktiga hade varit att antingen låta förrättningsmännen — åtminstone vid större företag förstärkta med i väg- eller dikningsfrågor speciellt sakkunniga — meddela beslut med för sakägarna bindande verkan, eller ock att såsom moment i skiftesproceduren infoga särskilda väg- och dikningsförrättningar.

Vad professor Myrbeck synes syfta till är, att skiftesförrättarna först skulle utan att känna sig alltför mycket bundna av befintliga vägar och huvuddiken utforma väg- och dikessystemen inom skifteslaget på rationellaste sätt, och att skiftesläggningen därefter skulle i anslutning därtill verkställas så, att skifteslinjerna i största möjliga utsträckning komme att följa vägar och diken. Detta vore utan all fråga det principiellt riktiga tillvägagångssättet, men skulle otvivelaktigt medföra betydligt större kostnader för anläggande av nya vägar och diken än man hittills haft att räkna med vid skiftena. Dessa höga anläggningskostnader skulle emellertid säkerligen, såsom ock erfarenheten från vissa av provskiftena i Dalarna, där en dylik anordning kommit till användning, visar, uppvägas dels av ökade möjligheter till rationell skifteslägg-

ning med därigenom minskade brukningskostnader dels ock av att det framtida underhållet av vägarna och diken skulle betinga lägre kostnader än dem delägarna eljest måste nedläggja på underhållet av den stora mångfalden av mera planlöst anordnade vägar och diken.

Oklart är emellertid hur Myrbeck tänkt sig den nuvarande graderingens ersättande med »reella värderingar», »som ansluta sig till ekonomiska realiteter». Av vad Myrbeck härom yttrat uti sitt i motionen intagna sammanfattande uttalande framgår egentligen endast, vad man vid en sådan värdering *icke* skulle behöva befatta sig med av det som särskilt tynger det nuvarande förfarandet. Då för sådan ägofördelning och värdering, som av Myrbeck åsyftas, icke skulle krävas nu tillämpade minutiösa redovisning av ägorna, skulle man kunna ställa väsentligt mindre krav på kartunderlaget, varför man borde kunna utgå ifrån att någon ny terrest kartläggning icke vidare behöfve förekomma, utan att laga skifteskartor och liknande — efter viss schematisering och eventuell komplettering — skulle kunna användas till dess av rikets allmänna kartverk upprättade fotokartor efter hand bleve tillgängliga. Myrbeck uttalar emellertid, att det otvivelaktigt komme att bereda svårigheter och kräva åtskilligt arbete att nå fram till möjligast tillförlitliga och enkla former för själva värderingen. Härom är även lantmäteristyrelsen övertygad. Det är just de stora svårigheterna härutinnan som gjort, att man fortfarande har kvar skiftesstadgans tungrodda förfarande. Här om någonstades torde böra gälla att man icke ersätter det gällande förfarandet med ett nytt, innan man vet hur det nya förfarandet i princip skall utformas och vilka fördelar det verkligen erbjuder. För sin del tror lantmäteristyrelsen i vart fall icke på möjligheten av, att man i allmänhet vid laga skiften skulle kunna underlåta att verkställa detaljerad kartläggning och gradering utan att därigenom alltför mycket äventyra rättssäkerheten. Så torde vara fallet, då i skifteslaget ingå många små fastigheter och ägorna äro av mera växlande beskaffenhet. Lösningen torde därför icke böra sökas i utfinnande av en enda för alla förekommande fall användbar metod, som göres obligatorisk, utan i stället torde man böra inrikta sig på att öppna möjligheter till förenkling, där sådan kan åstadkommas utan risk för rättssäkerheten. Möjlighet till långt gående förenkling synes föreligga särskilt där skifteslag skall delas mellan endast två eller ett fåtal delägare, och dessa äro eniga om, hur delningen skall verkställas, samt villiga att träffa förening om alla sådana till skiftet hörande frågor, vilka under sådana omständigheter lämpligen kunna överlåtas till delägarnas avgörande; givetvis dock under kontroll från förrättningsmännens sida. Styrelsen är övertygad om att man på den vägen skulle kunna komma ganska långt. Styrelsen har också under det inom styrelsen sedan några år tillbaka pågående arbetet med en underdånig framställning rörande revision av jorddelningslagen öfvervägt flera möjligheter till förenkling och förbilligande av laga skiftena. Såsom exempel härpå kan nämnas: beredande av möjlighet att till grund för skifte använda äldre karta, oaktat den icke uppfyller mätningförfordningens noggrannhetsföreskrifter, under förutsättning att de nya ägo gränserna säkerställas på tillfredsställande sätt; nedbringande av antalet ägofigurer genom slopande av hävdelinjerna å det kartexemplar, varå skiftesläggningen utmärkes; inskränkning i skyldigheten att i samband med laga skifte verkställa gränsbestämning i vatten samt öppnande av möjlighet för delägarna att överenskomma om delning av vattenområde; utbyte i större omfattning än nu är tillåtet av jord mot pengar; medgivande av utbrytning genom laga skifte under villkor om sammanläggning med fastighet utom skifteslaget; inskränkning av biträde av gode män vid skiftesförrättningar; legalisering under vissa förutsättningar av före den 1 januari 1928 verkställd sänjedelning på ett mycket enkelt sätt m. m. Vidare

har styrelsen tänkt sig att, efter det skiftesläggningen verkstälts på grundval av den vanliga ägograderingen, en slags eftervärdering skulle kunna ske till grund för en likvid för utjämning av den olika nytta delägarna haft av skiftet. Den som fått en särskilt lämpligt anordnad ägolott skulle alltså kunna åläggas utgiva ersättning till den som måst nöja sig med en sämre anordnad ägolott, varigenom större rättvisa skulle åstadkommas. Uteslutet vore väl ej heller att en sådan utjämning skulle kunna ske i samband med fördelningen av skifteskostnaderna, om till grund därför finge läggas den nytta varje delägare haft av skiftet i stället för såsom nu det uppskattade ägobelopp var och en vid skiftet bekommit, vilken sistnämnda fördelningsgrund stundom leder till uppenbara orättvisor. Styrelsen anser det emellertid icke osannolikt, att genom en mera radikal omläggning av skiftesförfarandet i den riktning Myrbeck antytt laga skiftens genomförande skulle i vissa fall kunna ännu mera underlättas, men är givetvis icke nu beredd att intaga någon bestämd ståndpunkt till frågan härom.

Om man på denna väg skall kunna åvägabringa behövliga omskiten i större omfattning, kommer enligt styrelsens uppfattning att framför allt bero på om följande två villkor bli uppfyllda, nämligen dels att de i 1 kap. 11 § jorddelningslagen stadgade stränga villkoren för omskifte väsentligt uppmjukas, dels att staten på annat sätt än för närvarande gör det möjligt för delägarna att uthärda den starka ekonomiska påfrestning, som ett skifte — även om det i möjligaste mån förenklas och förbilligas — alltid måste medföra. Dessa båda villkor synas betinga varandra sålunda, att det större tvånget till omskifte kan anses kompenserat av den ekonomiska lättningen. Lantmäteristyrelsen åsyftar ej allenast eventuellt höjda statsbidrag till kostnaderna utan även och ej minst att, i likhet med vad som sker i Finland, dessa kostnader skulle förskötteras av statsverket för att sedan tillsammans med kronoutskylderna uttagas av delägarna under loppet av visst antal år. Ett sådant ingripande av staten till delägarnas hjälp synes styrelsen väl motiverat med hänsyn till den stora nytta ur nationalekonomisk synpunkt, som en förbättrad ägoanordning måste anses medföra.

Vad angår de av Myrbeck gjorda uttalanden, som angå lantmäteriets organisation, torde desamma såsom icke berörda i själva motionen ej böra föranleda något uttalande från lantmäteristyrelsens sida. Givet är att om vid det ifrågasatta revisionsarbetet det skulle befinnas nödigt att för skiftesverksamhetens befrämjande vidtaga särskilda anordningar, sådana böra komma till stånd vare sig inom eller utom ramen för den nuvarande organisationen med rikets indelning i distrikt.

I motionen har uttryckts förhoppning om, att en sådan genomgripande revision av jorddelningslagen, som motionärerna åsyfta, jämväl skulle kunna resultera i en verklig sammanarbetning av jorddelningslagstiftningen och de allmänna civilrättsliga reglerna om överlåtelse av fast egendom och om lagfart, något som hittills icke ägt rum i svensk rätt. Önskemål i denna riktning ha av lantmäteristyrelsen tidigare flerfaldiga gånger framförts, särskilt i en underdånig framställning den 27 maj 1920 angående jordregistrets komplettering i vissa avseenden m. m. samt i styrelsens den 9 juni 1921 avgivna underdåniga utlåtande över jordsteykningskommissionens betänkande med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. Någon annan åtgärd i detta avseende har emellertid ännu icke vidtagits än den anordning, som införts genom lagen den 17 juni 1932 (nr 226) med särskilda bestämmelser om lagfart inom vissa delar av Kopparbergs län. Frågan om meddelande av förbud mot lagfart å ideell andel av fastighet omnämndes visserligen i det beslut den 17 februari 1928, som föregick tillsättandet av 1928 års ägogränssakkunniga, såsom ett av de spörsmål, i vilka de sakkunniga skulle kunna efter uppdrag av chefen för

justitiedepartementet verkställa utredning, men något uppdrag i denna del erhöles de sakkunniga icke. Såsom motionärerna påvisat, förorsakar den anmärkta bristen på sammanhang mellan de båda lagstiftningarna viss rättsosäkerhet, varpå såsom exempel anförts de förhållanden, som berörts i den vid 1937 års riksdag i andra kammaren väckta motionen nr 357. Sedan Högsta domstolen i sin helhet genom utslag den 4 februari 1938 avgjort den i sagda motion berörda frågan om rättsgiltigheten av efter den 1 januari 1897 skedd upplåtelse av på viss fastighet belöpande andel i samfälld mark sålunda, att dylik upplåtelse förklarats äga laga verkan, trots att den icke stått i överensstämmelse med vid tiden för upplåtelsen gällande jorddelningslagstiftning, har frågan om antydda sammanarbetning blivit så aktuell, åtminstone på denna punkt, att omedelbara lagstiftningsåtgärder synas vara av nöden till förekommande av en fullständigt okontrollerad fastighetsdelning vid sidan av de lagliga jorddelningsformerna. Lantmäteristyrelsen kommer därför att inom den närmaste tiden göra underdånig framställning i berörda ämne.

I landets jorddelningsproblem intar en i motionen icke berörd fråga en central plats. Styrelsen syftar härvid på den ofta berörda frågan om den trots nuvarande restriktiva bestämmelser alltjämt fortgående delningen av jordbruksfastigheter i allt mindre lotter. Senast har frågan härom bragts på tal i den av statens jordbruksnämnd den 10 februari 1937 avgivna utredningen rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbruksbefolkningens ekonomiska ställning (statens off. utredn. 1937: 9; jordbruksdepartementet, sid. 81—84, 114), vari nämnden på anförda skäl påyrkat skärpta bestämmelser mot olämplig delning av jordbruksfastighet samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt lantmäteristyrelsen att avgiva förslag till åtgärder i berörda syfte. Ut i sitt häröver den 9 mars 1937 avgivna underdåniga utlåtande uttalade lantmäteristyrelsen bland annat, att stadgandena i 1 kap. 8 § jorddelningslagen visserligen inrymde hänsynstagande till de synpunkter, som av jordbruksnämnden framhållits, men att detta icke uteslöte att en närmare undersökning kunde påvisa behovet av att lagrummet och vad därmed ägde sammanhang bleve föremål för ändring eller jämkning i syfte att bättre trygga en riktig tillämpning. Lantmäteristyrelsen förklarade sig dela nämndens uppfattning, att åtgärder för motverkande av den i större delen av vårt land alltför långt drivna uppdelningen av jordbruksfastigheter vore påkallade samt framhöll att ett uppdrag i enlighet med nämndens hemställan skulle utgöra ett stöd för styrelsens fortsatta arbete för att få all jorddelning utförd på möjligast ändamålsenliga sätt. Något uppdrag i detta avseende har lantmäteristyrelsen icke erhållit, men styrelsen har givetvis för avsikt att sådant förutan taga även detta spörsmål under övervägande vid det pågående arbetet med sin framställning rörande revision av jorddelningslagen.

Under åberopande av det anförda och då jorddelningslagen såsom styrelsen tidigare vid flera tillfällen framhållit även i övrigt är i behov av en genomgripande revision för åstadkommande av lättnader och undanröjande av olägenheter i olika avseenden, finner lantmäteristyrelsen i likhet med motionärerna den ifrågasatta lagrevisionen påkallad.

Till upplysning rörande det ovan antydda, inom lantmäteristyrelsen bedrivna arbetet med en omfattande framställning, syftande till bland annat en allmän revision av jorddelningslagen och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet, får styrelsen meddela följande.

Detta arbete har på grund av bristande arbetskrafter legat helt nere under de senaste två åren, men sedan på därom av styrelsen i oktober 1937 gjord framställning Kungl. Maj:t genom beslut den 11 februari 1938 för sagda

ändamål medgivit förstärkning av styrelsens arbetskrafter, har arbetet nu återupptagits. Hittills har det återupptagna arbetet resulterat i bland annat en underdånig framställning den 14 februari 1938 angående fullföljande av ägo gränslagstiftningen såvitt angår ägo gränser i vatten, vilken frågas lösning torde vara en nödvändig förutsättning för att man skall kunna i jorddelningslagen införa önskvärda stadganden angående bestämmande av dylika gränser.

Vid bifall till motionen, torde böra övervägas, huruvida icke lantmäteristyrelsens ifrågavarande arbete bör fortsättas och avslutas, innan frågan om lagrevisionen överlämnas till särskilda sakkunniga. För sin del håller styrelsen före att så vore lämpligast, helst styrelsens ifrågavarande arbete beräknas vara färdigt under första halvåret 1939.

I handläggningen av detta ärende ha förutom undertecknade deltagit byråcheferna Bagger-Jørgensen och Sandberg. Protokollsutdrag innehållande av den före gjort särskilt uttalande bifogas.

Stockholm den 14 mars 1938.

Harald Malmberg.

Gunnar Palm.

Bilaga B.

Utdrag av kungl. lantmäteristyrelsens protokoll för år 1938.

Måndagen den 14 mars 1938.

Närvarande: Generaldirektören Malmberg samt byråcheferna Bagger-Jørgensen, Palm och Sandberg.

§ 90.

Byråchefen Palm föredrog ärende med diarie-nr 507/1938 beträffande anbefallt yttrande över en inom riksdagens andra kammare av herrar Holmbäck och förste vice talmannen Jeppsson väckt motion, nr 289, angående revision av jorddelningslagstiftningen i fråga om landsbygden, och beslöt styrelsen i enlighet med vad styrelsens expedition nr 48 U denna dag utvisar.

Byråchefen Bagger-Jørgensen gjorde följande särskilda uttalande:

»Jag instämmer livligt i styrelsens åsikt att den ifrågasatta lagrevisionen är påkallad och vill därvid framhålla följande.

Redan år 1931 ansåg lantmäteristyrelsen en revision av jorddelnings- och sammanläggningslagarna vara erforderlig och vidtog därför åtgärder för att förbereda en dylik revision. Sålunda anmodade styrelsen den 1 oktober 1931 rikets lantmätare att inkomma med yttranden i saken och sedan dessa yttranden inkommit den 1 april 1932 samt visat att en revision allmänt ansågs behörlig, verkställdes 1933 en sammanställning av vad som förekommit och anförts. Härefter överfördes ärendet för ytterligare bearbetning från styrelsens administrativa byrå till utredningsbyrån. Under de år som därefter gått, har behovet av berörda revision blivit alltmera aktuellt och kan för närvarande utan överdrift betecknas som trängande. Då utredning och uppgörande av förslag i frågan, vilken är både invecklad och omfattande, torde kräva flera års arbete, anser jag det vara *av synnerlig vikt att sakkunniga för frågans behandling* — om behovet av särskilda sakkunniga torde icke råda delade meningar — *tillkallas snarast möjligt och utan att avvakta slutförandet av det*

inom styrelsen pågående förberedande arbetet. Härigenom skulle vinnas minst ett år. Det inom styrelsen nu pågående arbetet kan lika väl och måhända med större ändamålsenlighet och bättre inriktning fortsättas av de sakkunniga, som därtill, och häri ligger tidsvinsten, kunna ett år tidigare i stort planlägga hela arbetet samt igångsätta en rad förarbeten och specialundersökningar, som icke lämpligen kunna anordnas av lantmäteristyrelsen.

En revision av jorddelningslagstiftningen är intimt förbunden med lantmäteriets organisation. Den nuvarande jorddelningslagen förutsätter sålunda en viss organisation av de organ, som skola tillämpa lagen, och utan att en ändrad och ändamålsenlig lagstiftning kompletteras av en i alla avseenden därefter lämpad lantmäteriorganisation torde ett gott resultat av hela arbetet med jorddelning och fastighetsbildning icke stå att vinna. Jag anser det därför vara av största vikt att ett blivande uppdrag åt sakkunniga icke begränsas till en revision av lagstiftningen utan även får omfatta en omorganisation av lantmäteriväsendet. Detta är så mycket mera påkallat som den nuvarande organisationen lämnar mycket övrigt att önska. Säsom exempel på bristerna må endast i korthet framhållas följande.

Genom att lantmätaren uppbär dels lön av staten, dels arvode efter taxa av jordägaren för verkställt arbete, blir han ekonomiskt beroende av om en förrättning kommer till stånd och det sätt på vilket den utföres. Då han i dessa hänseenden har ett avgörande inflytande, måste systemet, hur lojala och plikttrogna lantmätarna än äro, dock anses olämpligt. Därtill kommer att lantmätarna hava en i viss mån osäker ekonomisk ställning, vilket är oförenligt med deras ansvarsfulla och åt kvalificerade uppgifter ägnade arbete. En ändring torde knappast kunna gå i annan riktning än att lantmätarna bliva helt statsavlönade.

Erfarenheten från de senaste årtiondena visar, att den nuvarande organisationen icke är ändamålsenlig för ett snabbt och lämpligt genomförande av större förrättningar, särskilt laga skiften. Dessa skjutas ofta åt sidan till förmån för mindre och brådskande förrättningar, varför genomförandet tager, såsom beklagliga exempel visa, en lång följd av år i anspråk. Därtill kommer att de ej sällan måst anförtros åt yngre och mera oerfarna extra lantmätare, vilket ej alltid varit lyckligt.

Även vid större laga skiften är lantmätaren, biträdd av godemännen, i viss mån ensam bestämmande och har full frihet att följa eller avvisa av överordnade lämnade råd och anvisningar exempelvis rörande skiftesläggning och dylikt. Följden har blivit att många avslutade förrättningar måst återförvisas och omarbetas, vilket medfört beklaglig ökning av kostnader och tidsutdräkt och kunnat undvikas om ingripande varit möjligt före avslutandet.

Lantmåteridistrikten äro för små, vilket hindrar en rationalisering av arbetet och medför att enklare göromål ofta måste utföras av därtill överkvalificerad arbetskraft.

Lantmåteriarbetet omfattar nu så skilda områden, att det knappast kan undvikas att till prövning upptaga frågan om specialisering inom lantmåterikåren för olika slag av uppgifter.

Slutligen synes det önskvärt att skiftesärendens behandling vid ägodelningsrätterna kunde påskyndas.»

Som ovan

Nils Ingman.